

htten eenigen
geweest voor
en kunst lei-
laarom mocht
ontbreken een
en erkentelijk-
toedige hulde,
oor het vele
s geschenken
stknocht ging

C. T.

idelsblad".
g te gelooven,
in, zonder zich
deel der natie.
t. Vermoedelijk
kker geen are-
men, om toch
de der zaadjes-
juiste ver-
Handelingen
wat toch dez-

ge afgevaardig-
Enigen waren
en daarentegen
bleek door het
Bijbel ontleend,
te gal", of "wat
erken den heet
ent alles wat in
drukking, doen
nu gekomen is.
gewichtige prae-
de Ger. Kerken,

ir weten. Maar
elooven, al zou
worden, willen
maanden lang
taaltje Kanaans
type is precies
Hollander-met-
Amerika ge-
or het nummer
gen. Sedert is
fantasieën van
een woord meer
dering der syn-
kel Zeeuwisch
euwen present.

de Moor. f
oogen kwam,
r, die een van
ons blad was,
schreef Willem

weer niet als
wel als criticus
het niet merk-
ethoven-trekken
dragen in „De
nogh herinneren
ren treintochten
of symphonieën
a hetzelfde fin-
etterkundige es-
in zijn muziek-
er-verstandelijke
stijl, waarin de
er diep in zich-
e. Hij was een
t van zijn leven
el gebied. Door
hmisch gezet, en
deaal van rhyth-
alve van uitvoe-
uitgaven, bracht
peil, en gaf hij
ge componisten
is nog zoo wel-
iefde. Hij bracht
l was hij op dit
letteren en de
recht smalend
overal verstand
dat ook hier een
velen onbewust
ordient dan ook
reke bleven, zelf
en zoo de aan-
te trekken naar
bl van cultuur-

alle gebied naar
in zijn critieken
in zijn gedichten
ijn zieleleven tot
atie" evenals in
meermalen over
en; toen Berbage
npel kwam, was
lichtte. Het doet
te lezen, wat hij
ormatie" schreef
rde" werd door
in ooit gevoeld,
hoeveel moeite
en. Hij wist, dat
l hij nog slechts

48 jaar was, deed een voor gevoel, versterkt door een wat onvoorzichtige uitlating van een geneesheer, hem weten, dat hij nog slechts kort had te leven. Na het scheppen zijner ontzaglijke 8ste Symphonie, waarin dat Universum zu lōnen anfangt, en die het unzu- lāngliche tot Ereignis zoekt te maken, gevoelde hij zijn levenswerk volbracht te hebben". En deze man was nog slechts 47 jaar, en gevoelde zich nog midden in zijn levenswerk. En dit was in uitgebreiden zin het dienen en bevorderen van de cultuur in Calvinistischen geest. In de brochuren-reeks „Schild en Pijl", waarvoor hij schreef over: „Dienstplicht en geweten", zoowel als in de serie „Christendom en Maatschappij", die van zijn hand een beschouwing over „School en Maatschappij" gaf, werd van zijn rijke gaven dankbaar gebruik gemaakt. En wie kent niet zijn werk voor den Christelijken Scheurkalender? Een studie over „De ontwikkeling van het Diakonaat", en een bewerking van een Engelsch boek: „Het Oude Testament beschouwd met betrekking tot de moderne Schriftcritiek", dat met een voorrede van een anderen groote uit onze kringen, wijlen Prof. Dr H. Bavinck, verscheen, vermelden wij hier nog slechts. Voor „De Heraut" verzorgde hij de rubriek Kerkenieuws, en zijn scherpe geest vond in sommige berichtjes dikwijls voedsel voor zijn fijnen humor. En wel verro van zich in de studeerkamer op te sluiten, trok hij ook uit om door lezingen mede te werken aan de ver- hooging van het cultuurpeil der Gereformeerde geloofs- genooten. Zoo hield hij in Rotterdam eens een lezing ter voorbereiding en tot beter verstaan van Bach's Weihnachtsoratorium. Het was iets origineels, en naar hij zeide een proef, die eventueel later zou worden herhaald. Hij zelf legde ons de schoonheid dezer mu- ziek uit en de orgelst van de Nieuwe Zuidkerk illustreerde dan op het kerkorgel. Iets nieuws, om onze menschen op te voeden tot kunstgenot. Helaas is het bij dezen éénen keer gebleven, maar het getuigde van zijn werklust en wensch, om allen deelgenoot te maken van wat voor hem één van zijn levensnood- zakelijkheden was: het genieten van muzikale kunst.

Indedaad, het levenswerk van Dr de Moor heeft voor de ontwikkeling van het geref. denken en voelen en waardeeren meer beteekend dan de man begrijpt, die iemands waarde ten dezen aanslaat naar het aantal keeren, waarop hij de leuzen aanheft van verande- ring en reformatie. Eveneens uit „De Rotterdammer" knippen we het volgende:

Hoe leide hij ons door de Schrift in al haar schoon- heid en verhevenheid, rijk aan troost en leering. Hoe teekende hij ons de Farizeeën, die op de ongewas- schen handen der discipelen afgaven; de satire van Jesaja over het houtblok, waarop men brood bakt en waarvan de rest aanbeden wordt; de koopman- schap der zonen van Heth, toen ze Abraham een grafkelder „aanboden"; maar ook de diepte van lijden en genade des Heilands, de kracht des geloofs, den levensmood van den Christen.

Heel het rijke leven betrof Dr de Moor in zijn preek; hij was politicus noch socioloog, maar hij legde voor alles den grondslag der beginselen. Hij was geen dominé voor de jongeren in den gebruike- lijken zin, maar hij trok ze en gaf ze, wat de jeugd noodig heeft.

Over vele Zondagen van den Catechismus heb ik hem 7 maal hooren preeken; telkens verraste weer op welk een rijkdom van gedachten dit leerboek rust.

Uit de „Asser Kerkbode" is wat hier volgt, van de hand van de Laman:

Indien we dit Maandagavond hadden kunnen weten, dat hij, die ons toen voorging in de urs des gebeds, een paar dagen later naar zijn huis zou moeten worden vervoerd als een beweenend doode! Het is precies een droom. Ge moet het gelooven, omdat ge weet, dat het de waarheid is, maar ge kunt het n og niet voorstellen, als werkelijk gebeurd te zijn.

Woensdag na afloop van zijn commissievergade- ring kwam hij nog even op de vergadering van het moderamen ons groeten; zoo voor het oog mankeerde er niets aan; hij had zelfs nog een opgeruimd woord; en heel spoedig daarop kwam reeds de boodschap, dat hij ten huize van den heer Veeninga onwel was geworden, en zóó, dat er reden van zorg be- stond. En in den laten avond na afloop der Synode kwam hij de nog aanwezigen het ontstellende bericht, dat Dr de Moor was overleden.

Dit werkzame leven is dus afgelopen. Vergissen we ons niet, dan is Dr de Moor nog geen vijftig jaren oud geworden.

Hij heeft heel veel gearbeid, en de Heere heeft hijkbaar gevonden, dat het nu genoeg was. Hij is thans in de rust. Midden uit den strijd riep God hem tot de vreugde zijns Heeren.

We hebben hem den laatsten dag zijns levens van nabij gadegelegen. Rustig, vriendelijk, welgemoed hebben we hem zijn werk zien verrichten. In één van de leugenberichten, die omtrent de Synode rond- gaan, wordt het voorgesteld, alsof hij het slachtoffer van heftige discussies geworden zou zijn. Uit eigen aanschouwing weten we, dat daar niets van waar is. Op heel de Synode en ook op de Commissie- vergaderingen is niets heftigs voorgevallen. Wat op de Synode gebeurt, vergt zeker de inspanning van alle krachten, vooral geestelijk. Maar voor schokkende din- gen heeft de Heere ons tot dusver genadig bewaard. Ook op deze Synode treft weer de groote eensge- zindheid, ook al denken niet allen op ieder punt volkomen gelijk.

Een stem uit Den Haag vraagt ook onze aandacht. De heer M. C. Kersten schrijft in „Jong Leven":

In Den Haag ligt dan ook zijn grootste arbeids- veld. Met welk een heerlijke gaven en talenten voor loof en hart, sierde de Heere dezen trouwen Dienst- knecht. Wie, die dit lezen, herinneren zich niet de volle kerken, waarvoor hij altijd sprak? Wie denkt niet aan hem als leermeester op de catechisatie, waar hij meer met ons omging als onze vriend, dan als onze catecheet, die ver boven ons stond? En hoe moeilijk viel het ons niet den 18en April 1916 in de

Westerkerk afscheid van hem te nemen, toen hij, na zwaren strijd, meende, dat de Heere hem naar Amster- dam riep? Hoe eenig was hij niet in zijn onderwijs! Wij zeiden onder elkaar meer dan eens: „De catechi- satie bij Dr de Moor is net een jongelingsvereeni- ging".

En in de „Westlandsche Kerkbode" schrijft Amandi: „'t Is voorheen nog eens gebeurd, dat tijdens eene Synodezitting een der leden kwam te overlijden.

Wie, waar, wanneer weet ik niet meer. Toch ligt het mij bij. En ook de bijzondere indruk, dien dat maakte.

Zeer bijzonder echter is thans die indruk, omdat het geschiedde op een buitengewone Synode, eene Synode, die zonder buitengewone omstandigheden niet zou samengekomen zijn en omdat het betreft Dr J. C. de Moor.

Dr de Moor nam in ons kerkelijk leven eene be- teekenisvolle plaats in. Te Assen was hij reeds mid- den in de zaken, voorzitter der commissie, waartoe hij behoorde. Hij was dan ook geen persoonlijkheid, die in wat vergadering of kring, waartoe hij behoorde, met de rol van toeschouwer kon of ook mocht te- vreden zijn.

Daarvoor had hij te rijke en te veelzijdige gaven ont- vangen en voelde hij te zeer roeping die allen in den dienst van Gods Koninkrijk te gebruiken.

Tenslotte iets over Dr de Moor als schrijver uit een artikel van den heer Kuyper te Hilversum (in de „Hilv. Kerkbode"):

Zijn verscheiden is een zeer groot verlies voor onze kerken in 't algemeen en voor die van Utrecht in 't bijzonder. Dr de Moor was een vaardig schrijver van jongaf. Schrijver dezes bezit nog jaargangen van „De Jongelingsbode" van 1895 en v.v., waarin vlotgeschreven artikelen over litteraire onderwerpen voorkomen, geschreven door Dr de Moor, toen nóg gymnasiaal.

Het is wel zeker, dat nog andere perastemmen vol- gen zullen. We weten, dat duizenden medeleven en hopen daarom nog te vervolgen in het nummer, dat komt.

Bakels en het Evangelie van Johannes.

Nu we eenmaal iets hebben gezegd over de nog al ruwe manier, waarop door den heer H. Bakels gesproken is in „De Hervorming" over het Evangelie van Johannes en wat daarin den heer Bakels niet bevalt, is het noodig, dat we ook het vervolg van de historie den lezers bekend maken.

Eerst weer een staaltje van het door-draiven des Hee- ren Bakels zelf in een vervolgartikel:

Wat ik tegen het Johannesevangelie heb is dus ten eerste dat het God lastert door te beweren dat Hij, als mensch gemetamorphoseerd, op aarde leefde en streef- de; en ten tweede dat het den menschen een Braven Hendrik als voorbeeld geeft. Daar gaat niets van af, en een kind kan het inzien.

De auteur bedoelde het goed, maar dwalen is men- schelijk. Mij lijkt zijne poging om een goddelijk exempel te geven niet geslaagd. Het was eene ten deele linksche poging. En ook, hij al zijne litteraire funheid, een be- wijs van slechten smaak. Want een zich zelf prij- zer kan onmogelijk voor een normaal gezond men- schenkind, man of vrouw, een navolgenswaardig voor- beeld zijn. Integendeel is hij als zoodanig onmogelijk.

De genoemde slechte smaak uitte zich ook in het derde punt dat ik in het Johannesevangelie afkeuren moet. En dat zijn de lange redevoeringen, waarmede zijn held den dood tegemoet gaat. Men heeft wel ge- spot met den Socrates in Plato's Phaedo, die al rede- neerende, wel 60 of 80 bladzijden druks vol redene- rende, den dood ingaat. Maar wat doet de Johanne- sche Christus anders, wanneer hij in de tweede helft van hoofdstuk 13, in hoofdstuk 14, in hoofdstuk 15, in hoofdstuk 16, in hoofdstuk 17, derhalve vier en een half hoofdstuk lang, redeneert, redeneert, redeneert? De taal moge verheven zijn, de gedachten rein, niemand kan veel ervan meer bewonderen dan ik, . . . maar het is toch zeker geen bewijs van goeden smaak en vooral geen bewijs van zuivere intuïtie, wanneer een auteur zijn held den heldendood doet ingaan met zoovele woorden, woorden, woorden.

Het schijnt in den ouden tijd een ziekte te zijn ge- weest. In het Voorindische lied Bhagavad-gita is het al even komisch. Een vleeschgeworden god, Krishna, gaat, vóórdat een zekere veldslag op aarde zal geleverd worden, bij een van de vechtersbazen op den strijd- wagen staan, en vertelt hem, even voor het op een vechten gaat, nog eventjes een heel boek vol wijsheid. Men zou zoo zeggen: geen bijzonder goed gekozen oogenblik om filosofieën mede te deelen en aan te hooren. Men denke zich in die positie! . . . In dit op- zicht is het Johannesevangelie minder onnatuurlijk. Maar toch, door al dat geredeneer vóór den dood wordt het algemeen beeld van den beschreven godsdienst- heros er niet bewonderenswaardiger op.

En deze min goede smaak van den auteur wordt slecht, ja grof, wanneer hij zijnen held zulke bloederige woorden laat spreken als in hoofdstuk 6 vers 54 en 56:

„Wie mijn vleesch eet
en mijn bloed drinkt,
die heeft eeuwig leven.
Wie mijn vleesch eet
en mijn bloed drinkt,
die blijft in mij, en ik in hem."

Ik vraag het alweder den onbevooroordeelden on- wetenden lezer: als ge verneemt van een godsdienst- stichter hier of daar in Azië, in Afrika, of onder de Indianen van Mexico, die gebiedt dat men zijn bloed drinke, . . . maakt deze uitnoodiging dan op uw fingevoelig hart een indruk van goeden smaak? . . .

Hier kan men weer eens zien, hoe hol het pleidooi is van menschen als Bakels voor „onbevooroordeelde on- wetendheid". Als er één mensch is, die bevooroordeeld is, en die alles zóó maar weet, dan is het deze auteur. Hij kan niet eens verschil zien tusschen menschen, die vóór hun dood ellenlange redeneeringen hielden als de

dood hen overviel — en den Christus, die gekomen is om te sterven, die in zijn messiaansch bewustzijn den dood weet naderen en die als leermeester zijn discipelen volgens wel-overwogen plan erop voorbereidt, „opdat zij, als het geschied zal zijn, mogen gelooven". Hij schijnt zelfs niet meer zich te herinneren, dat Christus voor Kajafas en Pilatus „zweeg" en dat de kruiswoorden, welke de kerk uit de evangeliën heeft samengelezen, slechts 7 in getal zijn.

Geen wonder, dat ook in de kringen der modernen zelf verzet kwam. Eerst leze men dit ingezonden stuk:

Amice Bakels!

Mag ik je eens vriendschappelijk bij de ooren trek- ken? Waarom ga je het Johannes-Evangelie te lijf op de manier als in de beide laatste nummers der „Hervorming"? Zijn jij en ik en miljoenen anderen het er niet over eens, dat wij in dat Evangelie staan tegenover een grootsch stuk oud-Christelijke litte- ratuur, al hebben wij als vrijzinnige Christenen er zekere ernstige bezwaren tegen?

„Elk vogeltje zingt zooals het gebekt is", zal je je verdedigen.

Ja, maar het „bekje" b.v. van een straatjongen zal jou toch ook niet bevalen, al is er misschien wel wat waarheid in zijn vertoogen.

Ronduit gezegd: je hebt me geërgerd, en ik weet wel vast honderden lezers met mij.

Zullen wij den Redacteur der Hervorming maar niet vriendelijk, doch dringend verzoeken om je zóó niet door te laten gaan? Ook al ter wille van je eigen reputatie, die in velerlei opzichten niet gering is.

t. l.

S. BAART DE LA FAULLE.

Londen, 23 Januari 1926.

Merkwaardig is de houding van de Redactie van „De Hervorming" zelf. Zij herinnert den auteur aan wat hij vroeger schreef — in anderen zin, en zegt dan:

Nu kan een mensch wel eens veranderen.

Dat is met U, met velen, óók met schr. dezes het geval geweest.

„Ander licht viel op de blaad'ren" . . . en ook dat licht was „van den Heer".

Daarvoor zijn we, ondanks al wat het kostte om dat nieuwe licht te aanvaarden, dankbaar. We zijn sinds- dien steeds op méér licht nog blijven hopen. Het kan ons alles nog véél helderder worden, dan 't nu is.

Maar — of men er dichter aan toe zal komen op de wijze, die gij ons hier voorgaat?

Dat is wel merkwaardig. „Ander licht viel op de blaad'ren" . . . en ook dat licht was „van den Heer". Maar als dat waar is, laat men dan niet tegenspreken! Is alles „van den Heer", wat iemand maar „voelt"? Maar de Redactie vond dat Bakels schreef „een parodie". Heeft zij ook het „licht van den Heer" duisternis ge- scholden? In ieder geval heeft zij sterke bezwaren:

Den oorsprong van dat Logos-begrip geheel te ver- geten; den geheelen opzet van dat bespiegelende be- toog te negeren; een vertolking aan de daar gespro- ken eigenaardige taal te geven, waarvan een kind in de theologie wel hooren moet, dat die vertolking er in de verste verte niet op past. . . .

Waarde Heer, met alle respect voor Uwe niet ge- ringe verdienstelijkheden, dit is toch wel heel raar, zelfs van U!

Dit is een caricatuur-beeld ontwerpen, waarvan de eenige verdienstelijkheid deze kan zijn: dat het origi- neel van dat beeld er straks te zuiverder door uitkomt, voor elkem die zin heeft tot verstaan.

En deze overweging is het dan ook geweest, die ons, niet zonder aarzelen en lang dralen, ertoe bracht om deze parodie op het Johannes-Evangelie hier een plaats te geven.

Het is toch wel eens goed, dat iemand zóó onbehouden voor den dag komt. Want niet alleen blijkt eruit, hoe weinig men ertegen inbrengen kan op het standpunt, dat den regel aanvaardt, dat alle licht is van den Heer; maar ook geeft de heer Bakels zelf argumenten in handen van vroegere orthodoxe recensenten, die beweerden, dat hij het Nieuwe Testament herhaaldelijk verkeerd begreep en op onzuivere wijze benaderde en ook — dat hij de man niet was, om het verschil tusschen apokrief en kanoniek uit te beelden op zuivere wijze. Want apokriefe en kan- onieke evangeliëdichting moeten voor Bakels beide gelijk- waardig zijn; alle licht is immers van den Heer? Doch de orthodoxe denkt er het zijne van, en hij heeft meer ar- gumenten voor zijn bezwaar dan de Redactie van „De Her- vorming".

De Synode van Assen.

Zesde zitting.

Dinsdagmorgen 9 uur kwam de Synode der Geref. Kerken te Assen weer bijeen.

De praeses opent de zitting en gaat, nadat Ps. 121:1 gezon- gen is, voor in gebed.

De praeses leest de presentielijst, waaruit blijkt dat nog enkele leden niet tegenwoordig zijn.

De praeses roept Ds W. Verhoeff van Zeist, die als secundus van wijlen Dr J. C. de Moor heeft zitting genomen, een woord van welkom toe. Ds Verhoeff betuigt zijne instemming met de drie formulieren van Eenigheid der Geref. Kerken. Z.Erwaarde zal zitting nemen in de derde commissie (kerkrechtelijke) als plaatsvervanger van wijlen Dr de Moor.

Hierna worden de acta der vierde en vijfde zitting gelezen en vastgesteld.

De praeses stelt voor den dank der Synode te betuigen aan den heer G. F. Hummelen te Assen voor de vriendelijke attentie, aan de leden der Synode een welgelijkend portret van wijlen Dr J. C. de Moor aan te bieden. Aldus besloten.

De praeses deelt mede dat het Moderamen aan de opdracht heeft voldaan om de Synode te vertegenwoordigen bij de be- grafenis van wijlen Dr de Moor.

Dr Dijk voldoet aan de opdracht van Mevr. de wed. de Moor, om namens haar, hare kinderen en familie den hartelijken dank over te brengen voor alles wat de Synode in deze droeve dagen voor haar en de haren is geweest en voor het hartelijk mede- leven.

De praeses doet mededeeling van de volgende ingekomen stukken:

a. een 5-tal exemplaren van de „Overtoomsche Kerkbode". Deze worden ter lezing gelegd;

b. enkele stukken: 1. een schrijven uit West-Hampstead (Engeland). Besloten voor kennisgeving aan te nemen.